

### **АМИР ТЕМУР НАЗДИДА ИСЛОМИЙ ҚАРАШЛАР МАСАЛАЛАРИ**

Амир Темур ўзининг ҳаётий фаолиятида ислом динига таянган. Бу хусусида ўз тузукларида қуйидагиларни қайд этиб ўтган: Биринчи шиорим Ислом дини ва Муҳаммад Мустафонинг шариатида дунёда ривож бердим. Ҳар ерда, ҳар вақт ислом динини қувватладим. **Қаранг, Темур тузуклари. 53-бет.**

Амир Темурнинг пирлари Амир Шамсиддин Кулол, Шайх Зайниддин Абубакир Тойбандий, кейинчалик Маккадан келган Шайх Саид Барака бўлиб, у киши 1370 йилдан то умрининг охиригача жаҳонгир билан бирга бўлган. Темур билан мусулмон уламолари ўртасида мустаҳкам алоқа ўрнатиб келинган. Темур моҳир саркарда сифатида амирлар, сипоҳийлар, баҳодирлар билан иттифоқда бўлиб, уларнинг мардлиги, мардонаворлигига таяниб: Шамшир зарби билан 27 подшоҳнинг тахтини эгалладим. Эрон, Турон, Рум, Маҳриб, Шом, Миср, Ироқи араб, Ироқи Ажам, Мозандарон, Гилонот, Ширвонт, Озарбайжон, Форс, Хуросон, Дашти Жете, Дашти Қипчоқ, Хоразм, Қобулистон, Бахтарзамин, Ҳиндистонга подшоҳ бўлиб ҳукм сурдим, - дейди. **Қаранг, Темур тузуклари. 54-бет.**

Амир Темур бирор бир ишга бел боғлашдан олдин албатта устозлари, пирлари маслаҳатларига, йўл-йўриқларига амал қилади. Жумладан, Чингизхон авлоди Туғлуқ Темурхон Моварауннахрни босиб олиш арафасида Амир Темурга, Ҳожи Барлос ва амир Боязид Жалойир номига хат ёзиб, ҳузурига келишларини талаб қилади. Шунда Амир Темур уларга Туғлуқ Темурхоннинг олдида боришни маслаҳат қилади. Лекин улар бу маслаҳатга эътибор бермай, Хуросон томонга қочиб кетишади. Бу ҳолатда Амир Темур ҳам бироз иккиланиб қолади ва Қуръонга мурожаат қилади. Бу хусусида унинг ўзи қуйидагича ёзади: ... Бирон ишни қилмоқчи бўлсам, кенгашиб олгач, кейин Қуръондан йўл излардим ва Қуръон ҳукми билан иш қилардим.

Туғлуқ Темурхон олдига боришдан аввал Қуръони мажид ҳукмига амал қилдим **Тузуклар, 17-18-бетлар.**

Соҳибқирон мамлакатда ўз сиёсий мавқеини мустаҳкамлашга ҳаракат қилар экан, унинг бу фаолиятига Амир Хусайн қарши чиқади. Охир оқибат соҳибқирон ўз муҳолифига қарши курашга отланади. Шарафиддин Али Яздий бу ҳақида қуйидагиларни ёзиб қолдирган: Ваҳий куйлагувчи тўти, Оллоҳ бандасига, унга ўзи кашф этган нарсаларни ваҳий этди, роз сўзлайди. У эса, фақат унга нозил қилинган ваҳийларнигина сўзлайди, - деган оятдан илҳомланиб, ҳидоят айлагувчи бу сўзларнинг шукронасини баланд рутубали уммати қалбига жойлади. Чунки, агар Оллоҳнинг иродаси барча лозим нарсани ўзи тайёрласа, - дейилганига кўра, улуғ парвардигорнинг муқаддас иродаси ҳар бир нарсани содир бўлишига ва ҳолатнинг юзага келишига тааллуқли топса, унинг воқеий бўлиши учун ҳамма нарсани ҳозирлаб муҳайё қилади ва унинг амалга ошиш тайёргарчиликларини таппа-тахт қилиб қўяди.

**Шарафиддий Али Яздий. Зафарнома, 118-бет.** Демак, бу оятларни ўрганиб чиққан соҳибқирон ғалаба учун ҳамма нарса тайёр, фақат уддабуронлик билан иш кўрилса бўлгани, деган хулосага келади.

Темурбек ўз йўлидаги жиддий рақиби Илёсхўжа билан жангга киришдан олдин ҳам Қуръонига мурожаат қилади. Қуръон саҳифаларидан қуйидаги сатрларни ўқийди: Қанчадан-қанча кичкина гуруҳлар Оллоҳнинг изни билан катта гуруҳлар устидан ғалаба қилган. Бу башоратда бир олам мазмун бўлиб, замирида ҳаётини ҳақиқат ётарди. Бу Қуръони Каримнинг Бақара сураси 249-оятдаги Бадр кудуғи ёнидаги жангга ишора эди. **Қуръони Карим. Ўзбекча изоҳли таржима. Бақара сураси, 249-оят. Тошкент, Чўлпон нашриёти, 31-бет.**

Мазкур тарихий воқеага аниқлик киритадиган бўлсак, Муҳаммад саллоллоҳу алайҳи васаллам кам сонли жангчилари билан кўп сонли мушрик қурайшлар лашкарини тор-мор этади. Бу тарихий воқеа ислом динининг энг эътиборли саҳифаларидан деб эъзозланади. Шунинг учун ҳам мазкур оят Амир Темурни кам сонли аскарлари билан кўрқмасдан жанг қилишга даъват

этади. Ушбу башоратдан кейин Амир Темур катта ғайрат билан оғир жангга хозирлик кўра бошлайди. Бу жангда у ғалабага эришади.

Соҳибқирон ҳаётининг энг мушкул даврларида ҳам Оллоҳга илтижо қилиб ёрдам сўраган. Энг муҳими, Салоҳиддин Тошкандийнинг таъкидлашича, азиз-авлиёлар ҳам Амир Темурга ёрдам кўлини чўзганлар. Ҳиротнинг фатҳ этилиши тарихини тарихчи Фасиқ Хавофий ўзининг Мужмал–и-Фасихий, Амир Темур йилномаси асарида 1380-1381 йилларда улуғ шайх, ислом оламида кўзга кўринган олим Мавлоно Зайниддин Абу Бакр ат-Тойбодий билан учрашуви бўлиб ўтганлиги ҳақида ҳикоя қилади. Бу даврга келиб Ҳирот шаҳрининг деворлари қайта қурилиб мустаҳкамланган эди. Зайниддин Абу Бакр ат-Тойбодий, яъни Амир Темурнинг пири Ҳирот ҳукмронига хат йўллаб, **одамларга озор бермагин, Оллоҳ таолло томонидан юборилган офатни деворлар билан тўса олмайсан, деган эди.** Унга жавобан Ҳирот ҳукмдори Малик Гиёсиддин ғазабланиб, Имомлар давлат ишларига аралашмасинлар, - деб жавоб хати ёзади. Шунда Тойбодий Оллоҳдан Ҳирот ҳукмдорларининг мағлуб бўлишини ва ҳокимият Амир Темурга ўтишини илтижо қилиб сўрайди. **Эркин Азимов Амир Темур салтанати. – Т.: 1996. – Б. 35.**

Амир Темур ҳар бир ишга киришишдан олдин ҳар доим Агар бир ишга бел боғласанг, Оллоҳга таваккал қилгин, деган оятни ёдида сақларди. Кимки Оллоҳга таваккал қилса, Оллоҳнинг ўзи пуштипаноҳдир, деган оят ҳам унинг ёдида эди.

**Айтиш мумкинки,** Амир Темур ҳукмронлиги даврида мамлакатда барқарор тинчлик-осойишталик қарор топдики, бу ҳам, ўз навбатида, Нақшбандий ғоялари асосидаги адолатнинг халқ турмуши баракотида, жамиятда тараққиётга йўл очувчи буюк бир фазилати эди. Энг муҳими, таълим-тарбия ишлари ҳам Нақшбандий ғояларини ифода этувчи мафкура асосида олиб борилди. Фарзандларга ислом динига эътиқод қилишни ўргатиш билан бирга, меҳнатни севишни, ахлоқли бўлишни, одамларга неклик кўрсатишни, билим олиш, ҳунар ўргатишни ва бошқа

олижанобликларни уқтирдилар. Масжид ва мадрасаларда талабалар онгига Оллоҳга яқин бўлишнинг тўғри ва самарали йўли таркидунёчилик эмас, балки жамият саодати учун яшаш, бунёдкорлик, савоб ишлар ва меҳнатни кадрлаш, илм ва билим олиш, мукаммал ахлоққа эришиш, хуллас, жамият ҳаётида фаол иштирок этишни тақозо этадиган хулқ-атвори, саъй-ҳаракатни ўзида мужассам этадиган мафкура изчил равишда сингдирилди. **Наим Гойибов Амир Темур даври маънавияти. – Т.: 2001. – Б. 19.**

Баҳоуддин Нақшбанд тариқатининг Амир Темур даври ғояси ва мафкураси асосини ташкил этганлиги юксак эътиборга молик бўлиши тасодифий ҳодиса эмас. Гап шундаки, Амир Темур машҳур олимлар, шайхлар ва бошқа обрў-эътиборли кишиларни беқиёс даражада улуғлаган, уларнинг айримларини ҳатто ўзининг пири деб эълон қилган. Ана шундай зотлардан бири Шамсиддин Кулолдир. У киши нафақат Амир Темур, балки унинг отаси Тарағай Баҳодирнинг ҳам пирлари бўлган. Тарихий манбаларда ёзилишича, Темурнинг исмини қўйган ҳам, унинг буюк подшоҳ бўлишини башорат қилган ҳам ана шу зот Шайх Шамсиддин Кулолдир. Шамсиддин Кулол Нақшбандия тариқатининг асосчиларидан бири ва бу тариқатнинг такомига етказган буюк Шайх Баҳоуддин Нақшбанднинг ҳам пири бўлиб, ул зотга **зикри хуфий** усулини ўтгатган.

**Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, Соҳибқироннинг эзгу мақсади мамлакатда адолатни қарор топтириш эди. Шу мақсад йўлида у тинимсиз кураш олиб боради. У бахтли инсон эди, чунки у бир неча бор Хизр бува билан учрашган. Муҳаммад саллолоху алайҳи васаллам авлодлари, саййидларнинг дуоларини олган Тангри таолонинг хос бандаларидан бири эди. Унинг эътиқоди ислом таълимоти ғоялари билан суғорилган эди. Шунинг учун ҳам у ислом динини покловчи, унга ривож берувчи шахс сифатида жаҳон майдонига чиқди ва шу эзгу мақсад йўлида, ислом байроғи остида кураш олиб борди. Соҳибқирон умрининг ярмидан кўпини отга миниб жаҳон кезиш билан ўтказди, қаерда исломдан чекиниш бўлса, шу диннинг обрў-эътиборини яна қайта тиклаш учун кураш олиб борди.**

